

Schurin väitöskirja oli rajatapaus

■ Fred Karlsson

Juha Manninen käsittelee kaksiosaisessa kirjoituksessaan (*Tieteessä tapahtuu* 1 ja 2/2009) Israel-Jakob Schurin väitöskirjan hylkäämistä Helsingin yliopistossa vuonna 1937 ja Åbo Akademiassa vuonna 1938. Haluan osoittaa uuden dokumentaarisen aineiston avulla, että Schurin väitöskirjan molemmat versiot olivat rajatapauksia tieteellisiltä ansioiltaan.

Työryhmän päätelmät

Helsingin yliopiston rehtori asetti 22.1.2008 asiantuntijaryhmän, joka sai tehtäväkseen selvittää, oliko vuonna 1937 Helsingin yliopiston Historiallis-kielilitieteellisessä osastossa hylätyn Israel-Jakob Schurin väitöskirjan käsittelyssä loukattu hyvää tieteellistä käytäntöä. Olin yksi työryhmän kolmesta jäsenestä. Työryhmän keskeiset päätelmät olivat nämä:

”Israel-Jakob Schurin väitöskirjan käsittelyssä noudatettiin Helsingin yliopiston säännöissä määriteltyjä menettelyvaatimuksia.

Väitöskirjan esitarkastusprosessissa voidaan havaita ylimalkaisuutta ja pinnallisuutta, mutta se ei selitä väitöskirjan hylkäämistä. Myöskään vasta arviointiprosessin loppuvaiheessa suoritettujen kielentarkastusten tulokset eivät olleet

ainoa syy hylkäämiseen. Väitöskirjan Helsingin yliopistossa (ja sittemmin Åbo Akademiassa) saama massiivinen tieteellinen kritiikki sen sijaan viittaa siinä havaittuihin laadullisiin ongelmiin. Vaikka Schurin väitöskirja oli ilmeisesti laadultaan rajatapaus, jonka arvioinnissa myös koulukuntaerimielisyydet vetivät eri suuntiin, työryhmä katsoo, että väitöskirjan hylkäämiselle esitettiin tieteellisesti perustellut argumentit monipuolisen ja avoimen keskustelun perusteella.

Samaan aikaan useat muut väitöskirjakäsikirjoitukset joutuivat Historiallis-kielilitieteellisessä osastossa yhtä kovan tieteellisen kritiikin kohteeksi ja meneillään oli keskustelu väitöskirjojen laatuvaatimuksista.

Työryhmä ei ole löytänyt näyttöä juutalaisvastaisuudesta Schurin väitöskirjan tarkastus- ja arviointiprosessin eri vaiheissa lukuun ottamatta Schmidtin kielentarkastuslausunnon eräitä asenteellisia muotoiluja.

Esitetyn perusteella työryhmä arvioi, että Israel-Jakob Schurin väitöskirjan käsittelyssä ei loukattu sellaisia hyvän tieteellisen käytännön menettely- ja laatuvaatimuksia, joihin Helsingin yliopiston ja sen tiedeyhteisön voidaan katsoa olleen sitoutunut väitöskirjan arvioinnin ajankohtana.” (Alho, Karlsson ja Mäenpää 2008: 18)

Juha Mannisen tulkinta

Juha Manninen (2009a, b) on eri mieltä työryhmän päätelmien paikkansapitävyydestä. Hänen teesinsä on, että Schurin väitöskirja oli laadukas teos, joka hylättiin kestävämmän perustein niin Helsingin yliopistossa kevätlukukaudella 1937 kuin Åbo Akademiassa kevätlukukaudella 1938.

Mannisen mukaan tärkein syy väitöskirjan hylkäämiselle väitöstilaisuuden jälkeen Helsingissä oli kustoksena toimineen prof. G. J. Ramstedtin saksalaismielisyys ja pyrkimys arvostamansa saksalaisyhteyden säilyttämiseen. Åbo Akademiassa taas painatuslupan epäamisen perimmäisenä syynä olisivat Mannisen mukaan olleet lausunnonantajana toimineen ÅA:n eksegetiikan professori Rafael Gyllenbergin saksalaismielisyys ja hänelläkin pyrkimys tiiviiden saksalaisyhteyksien säilyttämiseen, erityisesti Sondershausenissa toimivan Luther-Akatemian kanssa.

Osoitan seuraavassa, että Mannisen kirjoituksissa on vakavia asia- ja tulkintavirheitä. Esitän myös uutta dokumentaarista aineistoa, joka vahvistaa, että Schurin väitöskirjan molemmat versiot olivat laadultaan rajatapauksia.

Schurin väitöskirjan käsittely Åbo Akademiassa 1938

Kun Simo Muir (2007) esitti tulkintansa Schurin väitöskirjan antisemitistisestä hylkäysperusteesta Helsingissä vuonna 1937, hän ei tiennyt, että Schur oli vuonna 1938 jättänyt parannetun version tarkastettavaksi Åbo Akademin humanistiseen tiedekuntaan, mutta ei läpäissyt esitarkastusta. Tämän tosiseikan toi esille rehtorin työryhmä ja se heikentää huomattavasti Muirin argumentointia.

Manninen kirjoittaa ÅA:n esitarkastuksesta:

”Jälkikäteistä tukea Helsingin yliopiston päätökselle ei anna myöskään myöhempi Åbo Akademin päätös, kun Schur tarjosi sinne kirjansa korjattua ja laajennettua laitosta. Jälleen sen tukena oli Westermarckin oppilas, Rolf Lagerborg. Painatuslupaa puolsi innokkaasti laajalla lausunnolla Helsingin päätökseen osallistumaton westermarckilainen professori Gunnar Landtman, mutta Aapeli Saarisalo, joka ilmoitti lausunnossaan, ettei kajoa kirjan ”sosiologiseen” sisältöön, ei ollut vielä aivan tyytyväinen transkription muutoksiin ja saksan kieleen.” (Manninen 2009b: 51)

Tämä on totta vain Lagerborgin osalta. ÅA:n humanistisen tiedekunnan nimeäminä esitarkastajina olivat nimittäin ÅA:n filosofian professori, dekaani Lagerborgin lisäksi Helsingin yliopiston eläkkeellä oleva itämaisen kirjallisuuden professori Knut Tallqvist sekä Gyllenberg. Manninen sekoittaa ÅA:n käsittelyn 1938 ja väi-

töskirjan kakkosversion käsittelyn Helsingissä syksyllä 1937. Jälkimmäisessä Landtman ja Saarisalo todella toimivat esitarkastajina. Tämä vakava asiavirhe kyseenalaistaa Mannisen argumentoinnin.

Jotta keskusteltaisiin tosiseikkojen pohjalta, teen (a) tarkasti selkoa asian käsittelystä Åbo Akademiassa kevätlukukaudella 1938; asia oli esillä humanistisessa tiedekunnassa peräti kahdeksassa kokouksessa. Olen myös (b) digitoinut relevantit julkiset dokumentit ja asettanut ne kaikkien luettaviksi kotisivuni hakemistoon, joka mainitaan lähdeluettelossa nimellä kohdalla. Merkintä, kuten (#12), tarkoittaa jatkossa viittausta mainitun hakemiston dokumenttiin numero 12.

Schurin väitöskirja(n) kakkosversio) ilmoitettiin tarkastettavaksi tiedekunnan kokouksessa 1.2.1938 (§13), jolloin asia pantiin pöydälle. Rolf Lagerborgin kirjekokoelmasta (s.v. Sch-Se) löytyy Schurin 4.2.1938 Lagerborgille lähettämä yksityiskirje (jota en voi panna verkkoon). Siinä Schur ilmoittaa oheistaneensa kaksi kirjelmää (”skrivelser”), joista ilmenee syyt, miksi hän haluaisi väitellä ÅA:ssa. Nämä kirjelmät eivät liene säilyneet.

Kokouksessa 15.2.1938 (§6) esitarkastajaksi määrättiin Lagerborg, ja lisäksi päätettiin tiedustella Tallqvistilta, voisiko hänkin toimia esitarkastajana. Seuraavassa kokouksessa 28.2.1938 (§2) molemmat lausunnot todettiin jo saapuneiksi. Lagerborg suositteli vastaväittäjäksi dosentti K. Rob. V. Wikmania, perusteluna, että hän on erityisesti harrastanut sosiologian tätä haaraa. Asia pantiin pöydälle.

Lagerborgin ja Tallqvistin ÅA-lausunnot olivat myönteisiä joskin ylimalkaisia. Lagerborg totesi 19-rivisessä lausunnossaan (#1), ettei ollut löytänyt mitään, joka sotisi tieteellistä metodia tai ajatuskulkua vastaan, ja toisaalta hän oli löytänyt ”resultat, som kunde anses sprida ny klarhet över ett eller annat forskningens problem”.

Myös Tallqvistin lausunto on 19-rivinen (#2). Hän viittaa Suomen Tiedeseuralle aiemmin antamaansa myönteiseen painatuslausuntoon (#7) ja ilmoittaa, että on dekaanin pyynnöstä tarkistanut pistokokein Schurin orientaalistien

lähteiden käyttöä ja tällöin todennut Schurin olevan hämmästyttävän hyvin perehtynyt juutalaiseen kirjallisuuteen.

Kokouksessaan 3.3.1938 (§3) tiedekunta päätti tiedustella Schurilta, millä aineyhdistelmällä ja miltä tieteenalalta (”ämnesområde”) hän oli ajatellut väitellä. Koska lisäksi oltiin epä-tietoisia, kuuluiko väitöskirja uskonnon historian tai sosiologian alaan ja mitä vanhojen kielten taitoja vastaväittäjältä pitäisi edellyttää, päätettiin pyytää näistä asioista lisälausunto professori Gyllenbergiltä (#21).

Viikon kuluttua eli 10.3.1938 (§7) Schurin vastaus todettiin saapuneeksi, ja siitä päätettiin lähettää kopio Gyllenbergille mm. sen selvittämiseksi ”inom vilket ämnesområde magister Schurs avhandling kunde anses falla”. Schurin vastaus (#3) osoittaa hänen laajaa lukeneisuuttaan: hänellä oli laudaturit käytännöllisestä filosofiasta, sosiologiasta, yleisestä valtio-opista, slaavilaisesta filologiasta ja viidentenä yhdessä hepreasta, arameasta sekä talmud- ja midraškirjallisuudesta. Lisäksi Schur ilmoitti väitöskirjansa kuuluvan käytännöllisen filosofian alaan ”såsom omfattande även religionskunskap, inberäknat de discipliner som syssla med magiska bruk, folkstro och folkseder”. Nykytermein tällaista luonnehdintaa sanottaisiin monitieteiseksi.

16.3.1938 (§6) Gyllenbergin lausunnon todettiin saapuneen. Asia pantiin pöydälle. Gyllenbergin erittäin kriittinen lausunto on kaksiosainen. Ensimmäisen osan muodostaa Gyllenbergin oma 98-rivinen arvio (#4a,b), joka on murskaava. Gyllenbergin mukaan aineisto on sekava ja ryhmittämätön, metodista ei ole jälkeäkään, Schur ei tunne riittävästi ajankohtaista tutkimuskirjallisuutta eikä klassikkoja, terminologia on toivotonta, ei määritellä käsitteitä ym.

Ollakseen varma, ettei ollut ohittanut käsikirjoituksen folkloristisia tai muita ansioita, Gyllenberg pyysi lisälausunnon sosiologian dosentti K. Rob. V. Wikmanilta. Wikmanin 89-rivinen lausunto (#5a,b) on sekin erittäin kriittinen ja päättyy epäilyihin, voitaisiinko työ esittää etnologisen uskontotieteen opinnäytteenä.

Olen tiedustellut kahden eksegetiikan professorin kantaa Gyllenbergin lausuntoon antisemi-

tismin näkökulmasta. Luvalla siteeraan heitä:

”En ymmärrä, miten Gyllenbergin lausunnon voi löytää mitään mikä vähimmäisäkään määrin vivahtaisi antisemitismiin. Sehän on puhdasta (ankaraa) eksegeettistä kritiikkiä, joka vaikuttaa täysin perustellulta.” (Heikki Räisänen, sähköposti 27.3.2009)

”Lähtien näistä dokumenteista on erittäin vaikea väittää, että antisemitismillä olisi ollut tässä mitään roolia.” (Antti Laato, sähköposti 30.3.2009)

Laato huomauttaa vielä, että Gyllenbergin käyttämä sana ”biblicistisk” (mutta ei ”rabbinitisk”) on metodisesti leimaava. ”Rabbinitisk” on teologinen termi, jolla ei tuohon aikaan eikä myöhemminkään ole ollut antisemitistisiä konnotaatioita (ks. Östergren 1938: 479, s.v.).

Humanistisen tiedekunnan päätöksäksittely oli 24.3.1938. Painatuslupa evättiin äänin 5–4. Tallella on äänestyskseen osallistuneiden yhdeksän professorin äänestyslausunnot (#6a–c).¹ Lausunnoista ja niiden hajonnasta näkee, että jokainen professori on harkinnut asiaa perusteellisesti. Antisemitismistä ei näissäkään lausunnoissa ole merkkejä. Epäämisen puolesta äänestäneistä viidestä professorista neljä perusteli päätöstään ennen kaikkea väitöskirjan metodisilla puutteilla, asiantuntijoiden erimielisyydellä tai sillä, ettei väitöskirjan aihe kuulunut tiedekunnan alaan. Jonkinasteista ikä- ja ksenofobista syrjintää voi aistia viidennen eli professori von Törnen lausumasta, että tilanne painatusluvan myöntämisessä olisi voinut olla toinen, jos Schur olisi ollut nuorempi ja kuulunut oman maamme, erityisesti ruotsinkielisten tutkijoiden kohorttiin. Vähemmistöön jääneet neljä olisivat halunneet pyytää vielä yhden asiantuntijalausunnon.

Virkaikältään nuorimman, germaanisen filologian vt. professori Werner Wolfin äänestyslausunto on kollegiaalisen äänestysjärjestyksen mukaisesti ensimmäisenä (#6a). Wolf oli ryhtynyt hoitamaan virkaa tammikuussa 1938 paettuaan Saksan kiristyvää poliittista tilannetta (Enkvist 1970: 4). Werner Wolfin tytär Ulrika Wolf-Knuts kertoi minulle 27.3.2009, että hänen

1 Arkistonhoitaja Anne Gustafsson on ystävällisesti puhtaaksikirjoittanut nämä sivut, joita ei voi paksusta sidotusta pöytäkirjakokoelmasta monistaa.

isänsä (jolla ei ollut juutalaisia sukujuuria) siirtyi Suomeen, koska oli auttanut juutalaisia pakenemaan Saksasta ja koki omankin olonsa epävarmaksi. Siis: juutalaisia auttanut ja natsihallintoa paennut saksalainen professori äänesti Schurin painatuslupaa vastaan.

Epääminen tapahtui tieteellisin perustein eikä antisemitismillä ollut osuutta. Tiukka äänestystulos viestii rajatapauksesta. Jos vähemmistö olisikin voittanut, tämä ei olisi vielä merkinyt painatuslupaa, vaan lisälausunnon pyytämistä Uppsalan yliopiston seemiläisten kielten professori H. S. Nybergiltä.

Lagerborgin kirjekokoelmassa (LXVI s.v. Sch–Se) on tallella Wikmanilta yksityisesti tullut kirjekuori, ja siinä on Wikmanin kirjoittama lappunen, jossa hän ilmoittaa pystyvänsä korkeintaan yleisluonteiseen opponointiin, koska aihe kuuluu ensisijaisesti juutalaiseen ja toissijaisesti seemiläiseen uskonnonhistoriaan. Samassa kirjekuoressa on kolme Lagerborgin päiväämätöntä paperilappua, joihin hän on käsin luonnostellut puheenvuoron johonkin tiedekunnan kokoukseen, mahdollisesti päätöskäsittelyyn. Niissä muun muassa todetaan, että kuulujen asiantuntijalausuntojen jälkeen on helppo arvata, mikä tiedekunnan päätös tulee olemaan, ja siksi hän ehdottaa asian pöydällepanoa, jotta Schur saisi mahdollisuuden käsittelyn keskeyttämiseen. Lagerborg painottaa myös, kuten lyhyesti asiantuntijalausunnossaan (#1), kuinka tärkeänä hän pitää mahdollisuutta todelliseen suulliseen tieteelliseen väittelyyn.

Kahdeksannen ja viimeisen kerran asia oli esillä tiedekunnan kokouksessa 21.4.1938 (§6). Tallqvistilta oli tiedusteltu, mitä hän haluaa lausunnon laadinnastaan palkkioksi. Hän ilmoittaa (#22a,b) itsekin todenneensa Schurin työn puutteet (”var visst icke blind för arbetets svagheter”), mutta halunneensa tukea juutalaisen oppineen vanhemman miehen yritystä, vaikkakin Schur ”i brist på akademisk skolning kanske icke i önskelig mån lyckats tillägna sig en sådan inställning till forskningen, som gäller som norm hos oss”.

Tallqvist oli närkästynyt lopputuloksesta, koska tiedekunta hänen mukaansa oli pitänyt hänen lausuntoaan arvottomana. Hän vähättelee Gyl-

lenbergin seemiläisiä ansioita ja sanallista ilmaisu-
tapaa (”öbehagligt översitteri”). Lopuksi Tallqvist antaa tiedekunnan kuulla kunniansa: se on (Schuria kohtaan) epäystävällinen ja ahdasmielinen eikä Tallqvist halua palkkiota.

Tallqvistin käsitys alkuperäis- ja kakkosversion laadusta

Kuten äsken nähtiin, Tallqvist puolsi vuonna 1938 ÅA-käsittelyssä painatuslupaa kakkosversiolle, vaikka ilmoittikin olevansa selvillä sen puutteista (#22a). Kakkosversiosta hän oli itse asiassa jo syksyllä 1937 laatinut myönteisen painatuslausunnon Suomen Tiedeseuralle. Tässä lausunnossa (#7) hän vertaa alkuperäisversiota ja kakkosversiota mm. näin:

”Jag har haft tillfälle att studera mag. Schurs två avhandlingar ”Wesen und Motive der Beschneidung” och ”Die Beschneidung im Licht der alttestamentlichen und nachbiblisch-jüdischen Folklore”. Därvid har jag konstaterat, att det var ett beklagligt misstag att till intagning i Societetens skrifter godkänna den förra avhandlingen, när den med avseende å korrekturläsning, språkbehandling, stil, framställningssätt och innehåll är alltigenom undermålig”.

Tallqvistin mielestä siis alkuperäisversio oli kaikin puolin kelvoton, ”alltigenom undermålig” – myös sisällöllisesti. Huomattakoon, että Tallqvist oli ollut eläkkeellä vuodesta 1933 eikä siis osallistunut Historiallis-kielitieteellisen osaston asian käsittelyyn keväällä 1937.

Schurin väitöskirjan käsittely Suomen Tiedeseurassa

Rafael Karsten ilmoitti väitöskirjan Suomen Tiedeseuran kuukausikokouksessa 14.12.1936 (#8) ja viittasi itse kirjoittamaansa ja Westermarckin puoltavaan lausuntoon (#9, #10). Westermarckin lausunto oli virkkeen mittainen ja sisälsi pelkän puollon.

Seuraavaan kuukausikokoukseen 25.1.1937 johtokunta oli ehdottanut väitöskirjan välitöntä painattamista, johon myös suostuttiin (#11). Sitten seurasivat kevään 1937 tunnetut tapahtumat. Schur painatti itse tarvitsemansa määrän kappaleita, joihin ei merkitty väitöskirjan kuumista seuran julkaisusarjaan *Commentationes Humanarum Litterarum* (#12). Väitöskirja hylättiin 29.5.1937.

Schur ryhtyi työstämään uutta versiota, jonka hän esitti Historiallis-kielitieteelliselle osastolle jo 25.9.1937. Filosofian tohtori Jöns Carlson on löytänyt Tiedeseuran arkistosta (ks. Arkistolähteet) kymmenkunta dokumenttia, jotka valaisevat jatkotapahtumia Tiedeseurassa. Kansiossa EA 14 nämä dokumentit ovat omana nippunaan, jonka otsikkona on ”Frågan rörande mag. Schurs avhandling” (#13). Päiväämättömässä ja allekirjoittamattomassa dokumentissa (#14) loppusyksystä 1937 esitetään neljää toimenpidettä: kevään painos makuloidaan (”förstöres”), kakkosversio painetaan sarjan *Comm. Hum. Litt.* seuraavassa niteessä, sen kieliasu todetaan tarkistetuksi, Westermarck ja Landtman ilmoittavat kakkosversion Tiedeseuralle, ja Schur maksaa yksin kakkosversion painatuskustannukset, muttei mitään kevään version kustannuksista.

Lisätodiste ykköspainoksen olemassaolosta on O. Harrassowitzin kirjaluettelon sivu (#15), missä Schurin kirjan järjestysnumero on 1738 ja se ilmoitetaan ilmestyneeksi *Comm. Hum. Litt.* -sarjan niteenä IX.4. Edelleen tästä nipusta löytyvät Karstenin, Westermarckin ja Tallqvistin puoltavat lausunnot kakkosversion julkaisemiseksi (#16, #17, #7). Westermarckin lausunto on jälleen yhden virkkeen mittainen.

Tiedeseuran kuukausikokouksessa 17.1.1938 Landtman ja Tallqvist ilmoittavat kakkosversion mm. seuraavasti:

”Denna avhandling, som även granskats av herrar Westermarck och R. Karsten, utgör en omarbetning av ett tidigare arbete av magister Schur med ungefär samma titel, vilket blev tryckt i nämnda serie men på grund av särskilda brister senaste måste annulleras [sic].” (#18)

Tässäkin myönnetään alkuperäisversion puutteet, ”särskilda brister”, ja todetaan painoksen makulointi. Tiedeseuran johtokunta sai tehtäväkseen huolehtia kakkosversion painatuksen ja rahoituksen yksityiskohdista.

Tämän jälkeen asiaa käsiteltiin johtokunnan kokouksessa niinkin myöhään kuin 11.11.1938. Yllättävästi todetaan, että kakkososaa ei paineta ennen kuin Schur on maksanut velkansa 5 800 mk ykkösosan painatuksesta (#19). Tämähän on ristiriidassa dokumentin #14 kohdassa 5) esitetyin kanssa. Ymmärrettävästi Schur ei enää välit-

tänyt edetä painattamiseen, kun ei ollut saanut painatuslupaa Åbo Akademilta. Kakkososan painattaminen raukesi. En ole selvittänyt Tiedeseuran tileistä, maksoiko Schur velkansa.

Päätelmä

Manninen (2009b: 49) väheksyy työryhmän toteamuksia, että samaan aikaan lukuvuonna 1936–1937 useat muut väitöskirjakäsikirjoitukset joutuivat Helsingin yliopiston Historiallis-kielitieteellisessä osastossa kovan kritiikin kohteeksi ja meneillään oli keskustelu väitöskirjojen laatuvaatimuksista. Tämä on kuitenkin kontekstuaalisoinnin kannalta oleellinen yksityiskohta. Perehtymättömyys Historiallis-kielitieteellisen osaston arviointikäytänteisiin, erityisesti hylkäyskäytäntöön, oli jo Muirin artikkelin puute, josta hän itsekin oli tietoinen (2007: 464, alav. 3).

Manninen väheksyy ylimääräisen vastaväittäjän Albert Hämäläisen väitöskirjan kappaleesta² löytyviä merkintöjä. Mutta näitä merkintöjä on satoja (esimerkkiaukeama: #20). Ne todistavat, että Hämäläinen esitti tieteellisesti perusteltua kritiikkiä, joskin väärällä tavalla eli suomeksi, jota Schur ei ymmärtänyt.

Muir (2007) esitti, että neljä tekijää vaikutti alkuperäisversion hylkäämiseen: (a) kielikiista, (b) teologien, westermarckilaisten uskontotieteilijöiden ja kansallisten tieteiden uskonnon-tutkijoiden väliset kiistat, (c) poliittiset tekijät ja (d) erityisesti antisemitismi.

Tämä ei ole riittävä eikä oikein painotettu kuvaus. Luetteloon on lisättävä (e) epäilyt Schurin väitöskirjan laadusta, (f) yleinen keskustelu väitöskirjojen laatuksiteereistä, (g) erimielisyydet väitöskirjan alasta sekä (h) erimielisyydet väitöstilaisuuden luonteesta ja siitä, kuinka valmis tarkastettavan opuksen pitää olla.

Esittämäni lisäevidenssi vahvistaa alussa siteeraamani työryhmän päätelmää. Hylkäyksen keskeisin tekijä oli väitöskirjan vaatimaton tieteellinen taso. Antisemitismi rajoittui helsinki-läisiin kielentarkastuslausuntoihin.

2 Turun yliopiston kirjasto, Albert Hämäläisen kokoelma.

Arkistolähteet

Kansallisarkisto, Suomen Tiedeseuran arkisto
Societeten sammanträden 1924–1944, Caa.8
Styrelsens sammanträden 1934–1944, Cab 1
Ankomna skrivelser 1936–1941, EA 14
Turun yliopiston kirjasto, Albert Hämäläisen kokoelma
Åbo Akademis bibliotek, Handskriftssamlingar, Lagerborg,
Rolf, LXVI
Åbo Akademis centralarkiv, Humanistiska fakultetens pro-
tokoll 1937–1938

Muut lähteet

Alho, Olli, Karlsson, Fred ja Mäenpää, Olli (2008). Asian-
tuntijatyöryhmän raportti. Israel-Jakob Schurin väi-
töskirjan käsittely ja hylkääminen Helsingin yliopis-
tossa lukuvuonna 1936–1937. [http://www.helsinki.fi/
ajankohtaista/uutisarkisto/schur_raportti.pdf](http://www.helsinki.fi/ajankohtaista/uutisarkisto/schur_raportti.pdf).
Enkvist, Nils Erik (1970). Werner Wolf. Minnestal hållet vid
Finska Vetenskaps-Societeten sammanträde den 20
januari 1969. *Societas Scientiarum Fennica Årsbok –
Vuosikirja XLVII C N:O 2: 1–9*.

Karlsson, Fred (hakemisto).

<http://www.ling.helsinki.fi/~fkarlso/Schur>

Manninen, Juha (2009a). Ympärileikkaus maagisena vas-
takeinona paikallisjumalille ja yön demoneille Isra-
el-Jakob Schurin väitöskirjassa. *Tieteessä tapahtuu*
1/2009: 22–31.

Manninen, Juha (2009b). Juutalaisen valistusajattelijan väi-
töskirjan hylkääminen Helsingin yliopistossa. *Tie-
teessä tapahtuu* 2/2009: 42–52.

Muir, Simo (2007). Israel-Jakob Schurin väitöskirjan hylkää-
minen Helsingin yliopistossa 1937. Antisemitismää,
kielikiistaa ja henkilöintridgejä. *Historiallinen aika-
kauskirja* 105 (4): 463–483.

Östergren, Olof (1938). *Nusvensk ordbok*. Femte bandet. P-
Sh. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

**Kirjoittaja on Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen pro-
fessori. Hän toimi jäsenenä Helsingin yliopiston rehtorin
asettamassa työryhmässä, jonka tehtävänä oli tutkia, oliko
Israel-Jakob Schurin väitöskirjan käsittelyssä loukattu hyvää
tieteellistä käytäntöä.**